

ANTONI MARIA BADIA I MARGARIT, PROFESSOR¹

Lídia PONS I GRIERA
Universitat de Barcelona

Amb motiu del centenari del naixement del Dr. Antoni M. Badia i Margarit em va semblar plaent de dedicar-li un article pouant en els meus records personals i en els dels meus companys i companyes de promoció per tal de glossar la seva activitat com a professor. Per això, em vaig posar en contacte amb una bona part dels col·legues que, com jo, es van llicenciar en Filologia Romànica per la Universitat de Barcelona l'any 1966. Es tractava de preguntar-los sobre la seva experiència com a alumnes del Dr. Badia i, amb les seves respostes, fer-li un homenatge conjunt.²

Pertanyo, per tant, a la promoció 1961-1966 que va estudiar l'especialitat en el marc de la carrera de Filosofia i Lletres, regits per la «Ley de Ordenación Universitaria», creada l'any 1943, que, a més de les assignatures específiques, tenia també com a obligatòries la religió, la «Formación del espíritu nacional», impartida per professors de la Falange Española, i la «Educación física», impartida per professors que també solien ser afins al règim. Aquesta llei, que imposava la docència en castellà, va regir el món universitari de l'Estat espanyol fins a la «Ley General d'Educación», de l'any 1970, quan jo, gràcies al Dr. Badia, ja pertanyia al col·lectiu de professors no numeraris de la Universitat de Barcelona. Remarco les dates perquè es tracta d'una època molt agitada i marcada per dos fets importants: la situació política del moment, amb revoltes freqüents a la societat i a la Universitat, i una progressiva massificació de la Universitat, amb l'entrada de les generacions que havíem nascut després de la guerra civil. Quan la meva promoció va entrar a la Universitat l'any 1961, a la part de Lletres de l'Edifici Històric encara hi havia estudis de Dret i d'Arquitectura, i entre els estudiants ressonaven amb força les conseqüències dels enfrontaments amb la policia de l'any 1957 que havien afectat violentament l'activitat

1. Amb motiu del centenari del naixement del Dr. Antoni M. Badia i Margarit, el Comitè de Redacció d'*Estudis Romànics*, desitjós de retre un record a l'eminent lingüista i membre de l'Institut d'Estudis Catalans que va reprendre la publicació de la revista, ha decidit d'incloure en aquest número un article d'homenatge.

2. Vull expressar la meva gratitud als llicenciats en Filosofia i Lletres, Secció Filologia Romànica, per la Universitat de Barcelona, promoció 1961-1966, que van respondre enviant-me els seus records de l'època d'estudiants: M. Dolores Albiac, Dolors Bosch, Maria Capell, Teresa Carrió, Josep Clara, Pilar Delàs, Neus Fenoy, Neus Fernández, Conxita Lleó, José-Carlos Mainer, M. Pilar Montané, Nila Pagès, Teresa Ribalta, Anna M. Torrent.

universitària. Vam viure en primera fila el moviment estudiantil que l'any 1966 va portar a «la Caputxinada» i a la creació del «Sindicat Democràtic d'Estudiants». Referits a aquella època reproduïxo uns fragments de les memòries del Dr. Badia; el primer descriu la situació política dels anys seixanta:

L'assemblea del Paranimf (febrer de 1957) encetava una llarga època de violència a la Universitat que encara durava a començos dels anys setanta. Vagues, protestes, irrupcions i càrregues de la policia, detencions, suspensions de classes i tancaments periòdics de les facultats ..., etc., feien una cadena que no s'acabava, ans creixia sens parar... Ara ens sorprèn de constatar que, malgrat tot, encara podíem salvar les essències dels cursos. (*Llabor de futur*, p. 18)

I dos fragments més, que expliquen la seva actitud quan els de la meua promoció el vam conèixer:

Vaig viure una època d'aïllament: jo era a la Universitat, només vivia per ella (per la docència i per la recerca), però me'n sentia al marge». (*Llabor de futur*, p. 15)
Heus ací la raó [la situació política dominant] d'una esquivesa que em feia mantenir al marge de la vida social de la Universitat, per a concentrar la meua atenció entorn dels estudiants, entranyables estudiants, i, aviat, dels deixebles i col·laboradors, no menys entranyables. (*Llabor de futur*, p. 14)

Em considero afortunada de poder incloure'm, modestament, en la llista, primer, dels seus estudiants i, poc després, dels seus deixebles i col·laboradors.

La meua promoció va tenir el Dr. Badia com a professor en matèries de gramàtica històrica i de lingüística general —decantada cap a fonètica i fonologia—, aplicades fonamentalment al castellà. Quan vam cursar la *Gramàtica històrica del español* a primer d'especialitat —tercer curs de carrera—, ell arribava d'una estada com a professor visitant a la Universitat de Georgetown (a Washington D.C.), amb molta vitalitat i energia renovada, i això es notava a classe, perquè, com diu ell mateix, aquestes estades a l'estranger «em permeteren de retrobar un equilibri professional i psicològic que em feia molta falta» (*Llabor de futur*, p. 18). A part de les assignatures de la carrera, i fora de l'horari convencional, molts assistíem un dia a la setmana a classes sobre català, obertes a alumnes de qualsevol carrera; eren classes molt disteses, absolutament voluntàries, que ell impartia juntament amb el Dr. Antoni Comas i el Dr. Joan Veny. En aquestes classes setmanals apreníem allò que l'ensenyament reglat ens negava: un coneixement acadèmic de la nostra llengua; el Dr. Badia s'hi mostrava rialler, menys tímid del que era habitual i molt accessible.

Després d'aquest preàmbul que situa la meua promoció, em refereixo als records sobre el professor Badia que m'han explicat els companys i companyes de llicenciatura. Com es pot veure, incideixen en algunes de les facetes que acabo d'assenyalar i caracteritzen diferents perspectives del Dr. Badia com a professor i com a persona.

Un aspecte en què tots coincideixen és en la condició de ser un dels bons professors que vam tenir durant la carrera; per alguns, el millor de l'etapa universitària, i, en general, tothom en té un bon record. Aquesta condició la valoren de moltes maneres: la claredat

en les explicacions; la capacitat didàctica; la posició d'explicar sempre dret, mirant els alumnes, per tal de controlar amb la vista que tothom l'entengués; la barreja d'entusiasme i de modèstia quan explicava; la disponibilitat per a consultes a l'hora de preparar la tesi; pròxim i accessible; senzill i d'una gran qualitat humana; respectuós i delicat de tracte; inspirava confiança; i també esmenten el record de la veu rogallosa i el somriure tímid que acompanyava les seves explicacions. Algunes de les respostes resumeixen així el Dr. Badia professor: «Un privilegi haver estat alumna seva, una de les superpersones que he trobat a la meua vida»; una altra: «Senzill, generós, un excel·lent professor»; i també: «Primer espasa com a filòleg. Gran mestre, senzill, proper, molt respectuós: Un home savi». Com que una bona part dels seus alumnes també hem exercit de docents, i en la nostra època, tenint el títol de llicenciat, a l'ensenyament públic no se'ns demanava capacitació didàctica, alguns dels meus companys i jo mateixa reconeixem que, entre d'altres professors, el teníem a ell present en la manera d'impartir les classes.

A propòsit del seu retraïment, una companya m'ha fet present el record d'un dia que al final de la classe va dir que, durant uns dies, tindriem un altre professor perquè ell havia de ser fora; després vam saber que era a una universitat estrangera perquè li feien un homenatge.

En el cas d'alguns estudiants que, d'entrada, se sentien més atrets per la literatura, com és el meu cas, el Dr. Badia sabia despertar a primer d'especialitat l'interès per la gramàtica històrica o per la formació lingüística, de manera que alguns vam canviar les preferències. Tenia un coneixement profund de les matèries que impartia, i, tot i que el seu tarannà didàctic no li permetia fer excursos llargs que l'apartessin de la matèria concreta que havia d'explicar —perquè el Dr. Badia pertanyia al grup de professors que a final de curs acabaven el programa previst—, sí que es permetia de fer alguna disquisició o alguna observació més aprofundida sobre algun punt concret, o com diu una de les meves companyes de curs: «Quan ensenyava li agradava barrejar ciència amb el context que l'envoltava». Les seves classes sempre eren interessants i els alumnes no en solíem perdre cap; així ho resumeixen dues de les respostes rebudes: «Em feu estimar la seva assignatura», «Malauradament la seva hora preferida per a donar classe era la de les 9 del matí. Però valia la pena matinar, per no perdre's les seves classes».

Una altra faceta és el reconeixement i agraïment a l'esforç dels alumnes, que anava més enllà de la qualificació. Això es pot resumir a través de la conversa que m'ha fet arribar una companya que va treure matrícula d'honor i que, en trobar-lo dos dies després que sortissin les paperetes, la va saludar i li va dir: «Bon dia, Maria Dolors, li volia agrair de tot cor el seu examen, perquè la satisfacció més gran d'un professor és veure un examen com el seu. Així sabem que estem complint amb el nostre deure d'estimar i transmetre la ciència». Ella m'ha explicat que es va emocionar de veure que aquell professor tan alt, delicat de tracte i d'aspecte gairebé místic li donava les gràcies per haver après la seva assignatura.

A alguns dels meus companys que, essent estudiants, procedien de l'interior de l'Estat espanyol, el record del Dr. Badia els ha servit per a recordar l'ambient de la Universitat i de Barcelona als anys seixanta: la gran quantitat de llibreries de vell, les llibreries on venien llibres prohibits, una intensa vida política que desconecien o el descobriment de la vitalitat de la llengua catalana.

A propòsit de la llengua catalana, el Dr. Badia enlluernava els alumnes descobrint-nos el valor de la nostra llengua. Com que la nostra generació venia d'un batxillerat on la llengua, la literatura, la història i la cultura catalanes eren absolutament absents, qualsevol referència al català, hàbilment col·locada entre les explicacions sobre castellà, ens eixamplava el cor. Refereixo aquí l'impacte que va causar a una companya el dia que a classe va parlar de l'obra de Meyer-Lübke, *Das Katalanische*, i ella es va assabentar que l'any 1925 un romanista suís havia determinat que el català era una llengua romànica diferent de l'occità, i va explicar una anècdota sobre l'estada del filòleg a Catalunya. I també l'impacte en una altra alumna de l'explicació sobre la normalització de la llengua catalana i les dificultats i desavinences entre Pompeu Fabra i Antoni M. Alcover, i altres lingüistes i escriptors; segons la companya que m'ho ha explicat, ella llavors no podia entendre tanta oposició a un projecte «tan ben pensat, que incloïa des dels grans escriptors clàssics als diferents dialectes i territoris».

Una altra faceta destacada era el coneixement que tenia de l'alumnat i com recordava tothom anys després d'acabada la carrera, tot i que «no ho semblava» —diu un dels meus companys. Això causava sorpresa, quan, en trobades ocasionals a llocs molt diversos (al carrer, al metro, a l'església del Pi, a la Fundació Joan March de Madrid, al Monestir de Solius, etc.), encara era capaç d'identificar-los, fins i tot, pel cognom: «Vostè és el Sr. Clara», li va dir a un exalumne que se li acostava per donar-se a conèixer. Tothom destaca l'afecte i la cordialitat d'aquestes trobades ocasionals posteriors.

També cal assenyalar la voluntat d'implicar els alumnes en els seus projectes i la manera com procurava de promocionar-nos i fer-nos sentir participants de les seves recerques. Les respostes de companys de llengua materna castellana recorden la participació en enregistraments de converses i frases en castellà quan preparava un curs sobre llengua espanyola per a una universitat de l'Amèrica del Nord, segurament la Universitat de Madison (Wisconsin), on va fer una estada el curs 1967-1968. Altres recorden haver col·laborat en enregistraments de cara a la recerca fonètica en català. I molts destaquen la seva participació en una de les obres cabdals del Dr. Badia en l'àmbit de la sociolingüística, *La llengua dels barcelonins*. Alguns m'han explicat que la col·laboració en la recollida de dades per a aquest projecte va ser un descobriment sobre la situació de la llengua en diferents zones de Barcelona i una sorpresa sobre la vida real en barris d'immigrants. Ens feia participar en congressos —en va organitzar un a Barcelona quan jo feia tercer de carrera i alguns alumnes seus de tots els cursos d'especialitat vam participar en les intervencions. Solia proporcionar feina als estudiants dels darrers cursos —quatre companys de promoció vam entrar a treballar a l'editorial Biblograf SA, on, sota la seva direcció, vam preparar una nova edició del *VOX Diccionario general ilustrado de la lengua española*—; s'hi refereix així una de les companyes que també hi treballava: «A l'editorial ens ensenyava, ens ajudava sense imposar-se». És en les situacions de treball fora de l'aula on es mostrava la seva manera de ser, expressiva i afable, i on descobria petites intimitats: la seva afició per la música, la petita orquestra domèstica, els petits rituals familiars per als sants i aniversaris, el plaer de tenir una font natural a l'eixida de la casa a Sant Privat d'en Bas.

I enfocant la faceta de científic, i passant de la meva condició d'alumna a deixeble i col·laboradora, vull destacar la seva voluntat de formar-nos en el coneixement de les teo-

ries més rellevants de la romanística i de la lingüística. A propòsit d'això, una altra companya de promoció, la Dra. Conxita Lleó, de la Universitat d'Hamburg, m'explica: «...el que millor recordo del Dr. Badia és que es permetia mostrar clarament els seus amors científics, com ara, per exemple, el gran respecte que tenia per l'Escola de Praga. Tot i que el separaven molts anys de l'Escola de Praga, allò que ens explicava, com la noció de marcatge, era molt *in* i començava a ésser reivindicat per Chomsky i els generativistes; i encara ara aquest concepte és vigent dins la Teoria de l'Optimitat». A través de la gramàtica històrica, i de la fonètica i la fonologia ens havia donat una formació molt completa sobre les bases de l'estructuralisme i de la lingüística moderna.

Però, a més, el Dr. Badia, que tenia moltíssims contactes internacionals, ens feia conèixer personalment romanistes i lingüistes convidant-los a fer conferències i seminaris: Germà Colón, de la Universitat de Basilea; Emilio Alarcos Llorach, de la Universitat d'Oviedo; Bernard Pottier, lingüista francès que treballava a la Universitat de Heidelberg; Eugen Coşeriu, lingüista romanès que, després de treballar a l'Uruguai, exercia a la Universitat de Tübingen; Joseph Gulsoy, professor de la Universitat de Toronto i col·laborador de Joan Coromines. Amb ocasió d'aquests seminaris, quan alguns dels deixebles ja érem professors universitaris, teníem el privilegi de ser convidats a casa seva a berenar o a sopar i, en un entorn familiar i ben apeixats per la Sra. Badia, podíem parlar relaxadament amb filòlegs i lingüistes que fins llavors només coneixíem com a referències bibliogràfiques.

A mode de cloenda, i mirant el professor Badia no només com a professor sinó especialment com a científic, vull destacar-ne tres aspectes. El primer, la seva capacitat de treball investigador, que es manifesta amb una trentena de llibres i més de cinc-cents articles, molts dels quals són encara obres de referència. El segon, l'interès per diferents disciplines lingüístiques i per les innovacions teòriques que s'anaven produint, cosa que de seguida reflectia en la docència, en la recerca i en les publicacions; ell ho manifestava així:

De vegades penso que jo potser he estat una mica tastaolletes, que he començat una cosa i després m'ha semblat que hi havia una feina més urgent a fer en un altre camp... Potser he estat tastaolletes, sí, però també he estimat molt els temes de treball. (M. Pairoli, p. 57)

I el tercer, que està relacionat amb el segon, és la seva iniciativa per a impulsar projectes de gran envergadura i la seva projecció internacional.

BIBLIOGRAFIA

Anthropos. Revista de documentación científica de la cultura (1988): Monogràfic «Antoni M. Badia i Margarit. Amor y pasión por una lengua y una cultura», 81, Barcelona: Anthropos.

BADIA I MARGARIT, Antoni M. (1989): *Llabor de futur. Vuit anys de Rectorat de la Universitat de Barcelona*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

PAIROLÍ, Miquel (1997): *Antoni M. Badia i Margarit. La passió i el rigor d'un investigador de la llengua catalana*. Barcelona: Fundació Catalana per a la Recerca.

Web Cultura UB: <<http://www.ub.edu/cultura/activitats/any-de/centenari-del-naixement-dantoni-m-badia-i-margarit>>.

Web Direcció General Política Lingüística Generalitat de Catalunya - Any Badia i Margarit: <<https://llengua.gencat.cat/ca/any-badia-i-margarit/recursos/exposicio>>.